

Uithuisgeplaatste jeugdigen

Sleutels tot succes in
behandeling en onderwijs

Onder redactie van:

Annemiek Harder, Erik Knorth en Chris Kuiper

Uithuisgeplaatste jeugdigen. Sleutels tot succes in behandeling en onderwijs

Annemiek Harder, Erik Knorth en Chris Kuiper (red.)

© 2020 Uitgeverij SWP Amsterdam

Uithuisgeplaatste jeugdigen

Sleutels tot succes in behandeling en onderwijs

Annemiek Harder, Erik Knorth en Chris Kuiper (red.)

ISBN 978 90 8850 932 2

NUR 848

THEMA JNE

© 2020 Uitgeverij SWP Amsterdam

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (Postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met Uitgeverij SWP voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen door een onderwijsinstelling van een gedeelte uit deze uitgave, in papieren vorm of digitaal, (bijvoorbeeld voor plaatsing ervan op uw digitale leeromgeving of in een reader) kunt u zich richten tot: Stichting UvO, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, Tel. 023-8700212, www.stichting-uvo.nl UvO@cedar.nl.

Inhoudsopgave

Voorwoord	9

Deel I Inleiding

1	Uithuisplaatsing van jeugdigen: wat, voor wie, en wanneer?	13
	<i>Annemiek T. Harder, Erik J. Knorth en Chris H.Z. Kuiper</i>	

Deel II Specifieke (gedrags)kenmerken van jeugdigen en hun omgeving

	'Denk niet meer in hokjes, maar kijk echt naar de persoon'	31
	<i>Interview met Carolina Brand (35 jaar), werkzaam als ervaringsdeskundige bij ExpEx Rotterdam</i>	
2	Agressief gedrag bij uithuisgeplaatste jeugdigen	43
	<i>Ellen M.A. Eltink, Marije Valenkamp en Inge B. Wissink</i>	
3	Suïcidaal gedrag bij jongeren in de JeugdzorgPlus	51
	<i>Helen Klip en Shireen Kaijadoe</i>	
4	Traumatische ervaringen bij uithuisgeplaatste kinderen en jongeren: traumadiagnostiek en -behandeling	71
	<i>Ramón Lindauer en Carolien Konijn</i>	

Deel III

Werkzame factoren in de hulpverlening

- ‘Een mens is geen robot: Professioneel zijn is juist niet wat je moet doen’** 81
Interview met Marlon (20 jaar), werkzaam als ervaringsdeskundige bij ExpEx
- 5 Algemeen werkzame factoren en specifiek werkzame elementen in hulp en onderwijs aan uithuisgeplaatste jeugdigen** 86
Annemiek T. Harder, Inge L.W. Bastiaanssen, Erik J. Knorth en Chris H.Z. Kuiper
- 6 De therapeutische alliantie met jongeren en ouders na uithuisplaatsing** 101
Jesse J. Roest
- 7 Een positief leefklimaat in gezinshuizen en residentiële leefgroepen** 109
Jonathan D. Leipoldt en Eefje L. L. Strijbosch
- Intermezzo: Heppie (t)Huis: Een liefdevolle, stabiele en veilige woonplek in de eigen omgeving** 118
Ellen van der Hulst, Nikki ter Brake en Berdien Jager
- 8 De samenwerking tussen ouders en professionele opvoeders wanneer een jongere niet meer thuis woont** 126
Daniëlle van de Koot en Martine Noordegraaf
- 9 Het betrekken van ouders als een jeugdige in een gesloten residentiële instelling is geplaatst** 136
Inge Simons, Floor van Santvoort, Linde Broekhoven, Annemarieke Blanckestein en Eva A. Mulder
- 10 Vakmanschap van pedagogisch medewerkers; nodig en nuttig? Onderzoek naar uitkomsten van trainingsprogramma’s** 145
Annika Eenshuistra, Annemiek T. Harder en Erik J. Knorth
- 11 Een uitdagende uitdaging: Het belang van aandacht voor het werkklimaat van medewerkers** 158
Anna Dekker en Veronique van Miert

Deel IV

Specifieke en innovatieve interventies in hulpverlening en onderwijs

- 'Ik zie niet vaak dat een professional zo buiten de lijntjes kleurt'** 171
Interview met Thomas (23 jaar), werkzaam als ervaringsdeskundige bij JongWijs en ExpEx
- 12 Up2U: Het vergroten van de autonomie en intrinsieke motivatie voor verandering bij jongeren in de residentiële jeugdhulp** 183
Annemiek T. Harder en Annika Eenshuijstra
- 13 Verminderen van normoverschrijdend gedrag bij uithuisgeplaatste jeugdigen: de meerwaarde van het Good Lives Model** 194
Stijn Vandevelde, Ellis ter Beek en Lore Van Damme
- Intermezzo: Verminderen van de impact van trauma bij jeugdigen en ouders: de KINGS methodiek** 204
Femy E.H. Wanders-Mulder en Caroline Ploeg
- 14 Klasklimaat en het beeld van het eigen onderwijsleervermogen: sleutels tot het succesvol volgen van onderwijs?** 212
Marjorie M.H. Beld, Jesse J. Roest, Dorien A.M. Graas, Geert-Jan J.M. Stams en Chris H.Z. Kuiper
- 15 School2Care; intensieve onderwijszorg als alternatief voor JeugdzorgPlus** 225
Sanne Pronk en Inge Niemeijer
- 16 Pleegzorg en residentiële zorg voor jeugdigen: Wat werkt voor wie?** 237
Harmke Leloux-Opmeer en Raymond V. Gutterswijk
- 17 Gezinshuizen en kleinschalige groepen: wanneer werkt het?** 252
Mariska de Baat, Carolien Konijn, Anna Dekker, Karin Nijhof en Lydia Laninga-Wijnen
- Auteurs** 261

Voor referenties scan de QR-code of ga naar www.swpbook.com/2198.
Klik op de button Extra materiaal en log in met de code van de
memberclub, achter in dit boek.

Voorwoord

In dit boek staan uithuisgeplaatste kinderen centraal. Wanneer gebeurt dit, wat is de wetenschappelijke kennis over de kinderen en jongeren om wie het hier gaat, welke plaatsingen zijn het best, wat zijn veelbelovende initiatieven, welke risico's zijn er? Deze vragen en bijbehorende antwoorden komen in dit boek aan de orde. Ook is er veel aandacht voor het perspectief van kinderen en jongeren om wie het gaat. Bij je eigen ouders opgroeien, met je broertjes en zusjes; dat is wat de meeste kinderen het liefst willen. 'Gewoon zijn', net als iedereen. En toch kan dit niet altijd. Volgens het Kinderrechtenverdrag hebben kinderen het recht om op te groeien in hun eigen omgeving, tenzij dit niet in hun belang is. En als ze niet thuis kunnen wonen, moet de plek van opgroeien zo gewoon en 'thuis mogelijk' zijn.

Hoe bepaal je wat de beste plek voor een kind is en hoe neem je een besluit over uithuisplaatsing? Wat voor setting kies je dan? Daarover heeft het Kinderrechten-comité een visie en die is ontleend aan het Kinderrechtenverdrag. Zo'n belangrijk en ingrijpend besluit neem je in vier stappen.

Eerst onderzoek je in samenspraak met het kind wat het beste is voor het kind, wat zijn of haar belang is. En in dat onderzoek neem je altijd dezelfde elementen mee. Zo onderzoek je wat het besluit betekent voor de identiteit van het kind; voor het behoud van de gezinsomgeving en belangrijke contacten; voor de zorg, bescherming en veiligheid van het kind; voor de kwetsbaarheid van het kind en de bijzondere omstandigheden waarin hij of zij mogelijk verkeert; voor de gezondheid van het kind; en voor school en het onderwijs dat het kind volgt. En altijd hoor je de visie van het kind hierover. Aan de stem van het kind hecht je passend gewicht. Daarna breng je de overige belangen in kaart: die van de ouders, die van organisaties, financiële belangen, en die van de gemeenten die moeten betalen. Vervolgens weegt de beslisser (hulpverlener, kindbeschermers, rechter) de verschillende belangen zorgvuldig af en neemt hij of zij een beslissing. Als laatste stap bespreek je de gemaakte keuzes met het kind. En je bespreekt of en hoe het kind nog bezwaar kan maken als hij of zij het niet eens is met een besluit.

Belangrijke besluiten over uithuisplaatsing moeten zorgvuldig worden genomen. Daar hebben kinderen recht op. Daar is kennis van de resultaten van goed wetenschappelijk onderzoek een belangrijke bouwsteen voor. Ook de ervaring en meer

impliciete kennis van professionals is onontbeerlijk; ze kennen de lokale context en kunnen naast ‘wat werkt’ ook goed inschatten ‘wie werkt’. Het betrokken worden van kinderen en jongeren bij zo’n besluit is essentieel, ook voor het welslagen van de eventuele plaatsing. Het gaat immers over hun leven en daarover moeten kinderen kunnen meepraten.

Dit boek draagt bij aan het zorgvuldig nemen van besluiten over uithuisplaatsing, waarin kinderen werkelijk gezien en gehoord worden. Dit om te bereiken dat ze kunnen zijn en blijven op de plek waar ze zich zo thuis mogelijk kunnen voelen.

Margrite Kalverboer, Kinderombudsvrouw

Deel I

Inleiding

Uithuisplaatsing van jeugdigen: wat, voor wie, en wanneer?

Annemiek T. Harder, Erik J. Knorth en Chris H.Z. Kuiper

Inleiding

De hulp aan jeugdigen na een uithuisplaatsing staat aanzienlijk in de belangstelling. Zo is er in de media afgelopen jaren vaak aandacht geweest voor hulpverlening aan uithuisgeplaatste jeugdigen. Naar aanleiding van de in 2017 verschenen 2Doc documentaire 'Alicia' is aandacht uitgegaan naar het vaak verplaatsen van jeugdigen die niet meer thuis kunnen wonen. Er is in 2018 een manifest ('Stop de carrousel') en een petitie opgesteld door Stichting Het Vergeten Kind met als doel het doorverhuizen van uithuisgeplaatste jeugdigen te stoppen. Vanuit de redactie van het KRO-NCRV programma 'De Monitor' is er begin 2019 aandacht geweest voor de verzwaring in problematiek bij pleegkinderen, de problemen die pleegouders daardoor ervaren en de moeite die er is om pleegouders te vinden. Verder is er in verschillende media en in onderzoek aandacht geweest voor knelpunten in de gesloten jeugdhulp, waaronder suïcide(pogingen) onder jongeren in JeugdzorgPlus voorzieningen, het (terugdringen van het) gebruik van afzonderings-, separeer- en/of isoleerplaatsingen, en het voorkomen van repressie (zie bijvoorbeeld Berger, De Groot van Embden, & Huls, 2019; De Valk, 2019).

Gezien de diverse knelpunten die spelen in de hulpverlening aan uithuisgeplaatste jeugdigen, de recente ontwikkelingen en het feit dat het jaarlijks gaat om een aanzienlijke groep van rond de 45.000 kinderen en jongeren (CBS, 2019), is het van groot belang om de hulp aan uithuisgeplaatste jeugdigen eens goed onder de loep te nemen. Daarom presenteren we in dit boek een overzicht van 'wat werkt' in de hulpverlening aan deze doelgroep; dit op basis van de meest recente bevindingen uit wetenschap en praktijk. In dit hoofdstuk zullen we eerst ingaan op wat een uithuisplaatsing inhoudt. Daarna beschrijven we hoe de groep jeugdigen die uit huis wordt geplaatst er over het algemeen uitziet. We gaan daarbij in op twee vragen: Om welke groep jeugdigen gaat het

nu precies? En wat zijn redenen om tot uithuisplaatsing van een kind of jongere over te gaan? Vervolgens beschrijven we hoe de hulp aan uithuisgeplaatste jeugdigen er in grote lijnen uitziet en welk onderwijs zij genieten. We ronden het hoofdstuk af met een vooruitblik op de rest van het boek.

Wat is een uithuisplaatsing?

Uithuisplaatsing van een jeugdige wil zeggen dat deze voor kortere of langere tijd in een ander milieu wordt geplaatst dan waar de opvoeding normaliter plaatsvindt: in het eigen gezin (zie figuur 1.1).

Jeugdhulp zonder verblijf		Jeugdhulp met verblijf (uithuisplaatsing)		
Generalistisch	Specialistisch →			
Hulp door wijk- of buurtteam	Ambulante/poliklinische (jeugd) hulp en jeugd ggz	Pleegzorg	Residentiële zorg	Gesloten jeugdzorg
Advisering door Centrum voor Jeugd en Gezin	Thuishulp/ (intensieve) gezinsbegeleiding	Gezinshuis	Kamertraining (KTC) / begeleid kamer wonen	Kinder- en jeugdpsychiatrische kliniek
	Daghulp	Logeerhuis		
	Jeugdhulp via school Zorgboederij als dagbesteding	Zorgboederij met verblijf		

Figuur 1.1 Continuüm in de jeugdhulp: van generalistische jeugdhulp met lage intensiteit tot specialistische jeugdhulp met hoge intensiteit (aangepaste versie van figuur in Knorth, 2016, p. 10)

Bij jeugdhulp met verblijf gaat het om een alternatief verblijfsmilieu waar 24-uurszorg wordt geboden (Knorth, 2005, 2016; Zandberg, Knorth, & Strijker, 2010). Deze jeugdhulp met verblijf kan verschillende vormen aannemen, namelijk:

- plaatsing in *gezinsverband*: de jeugdige komt dan in een pleeggezin, gezinshuis, logeerhuis of zorgboederij te wonen;
- plaatsing in *leefgroepverband*: de jeugdige komt dan in een instelling voor (gesloten) residentiële of intramurale zorg te wonen.

De opname van een jeugdige in een centrum voor daghulp wordt niet als een uithuisplaatsing beschouwd omdat deze weliswaar overdag een aantal uren 'uit huis' is, maar 's nachts en in de weekenden thuis verblijft. Daarentegen is de opname van een jongere in een centrum voor kamertraining wel als een vorm van uithuisplaatsing te beschouwen. Jongeren in een kamertrainingscentrum (KTC) wonen 'op kamers', maar delen tegelijk een gemeenschappelijke groepsruimte voor ontmoeting, overleg en training.

Wie worden er uit huis geplaatst?

Van alle jeugdigen in Nederland ontvangt ruim 9% jeugdhulp en van alle jeugdigen met jeugdhulp ontvangt ruim 10% jeugdhulp met verblijf na een uithuisplaatsing (CBS, 2018a). Het aantal jeugdigen dat te maken krijgt met jeugdhulp met verblijf is dus veel kleiner dan het aantal jeugdigen dat vormen van jeugdhulp zonder verblijf ontvangt (zie ook tabel 1.1). Hoewel het beleid is gericht op (verdere) ambulantisering van de jeugdhulp, lijkt er na de invoering van de Jeugdwet geen verschuiving te zijn opgetreden van gespecialiseerde zorg met verblijf naar (ogenschijnlijk goedkopere) zorg dicht bij huis uitgevoerd door het wijk- of buurtteam, zoals met het beleid was beoogd (Ministerie van VWS & Ministerie van JenV, 2018). Het totale aantal uithuisgeplaatste jeugdigen is van 2015 tot 2018 namelijk iets toegenomen (CBS, 2018a; zie tabel 1.1).

Tabel 1.1 Aantal uithuisgeplaatste jeugdigen in jeugdhulp in afgelopen 4 jaar (CBS, 2019)

Kenmerk jeugdigen	2015		2016		2017		2018	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Geslacht (jongen)	16330	53.0	18405	54.2	19460	54.6	17685	53.7
12 tot 18 jaar	15835	51.4	16805	49.5	17825	50.0	15950	48.4
4 tot 12 jaar	10855	35.2	12240	36.1	12600	35.3	11605	35.2
18 tot 23 jaar	2230	7.2	2530	7.5	3015	8.5	3270	9.9
0 tot 4 jaar	1920	6.2	2360	7.0	2230	6.3	2110	6.4
Uithuisgeplaatst	30835	11.7	33940	12.1	35670	12.6	32940	10.7
In jeugdhulp	264075	100	279620	100	283125	100	308735	100

Noof. Aantal jeugdigen op peildatum 31 december.

Van 2017 naar 2018 is het aantal uithuisgeplaatste jeugdigen afgenomen met 7.7%. Het gaat hierbij voornamelijk om een afname onder jongens en om 12- tot 18-jarigen. Ongeveer een derde van de jeugdigen die uit huis geplaatst is heeft de basisschoolleeftijd. Jongvolwassenen en jonge kinderen hebben relatief weinig te maken met een uithuisplaatsing (CBS, 2019).

Wanneer we een vergelijking willen maken tussen de proportie uithuisgeplaatste jeugdigen in ons land en in de landen om ons heen, moeten we voor (redelijk) betrouwbare data enkele jaren terug. Voor de periode 2010-2012 worden naar schatting ruim 90 per 10.000 minderjarigen op jaarbasis uit huis geplaatst in Nederland (Knorth, Bouma, Grietens, & López López, 2020). In diezelfde periode wordt in West-Europa het laagste aantal jeugdigen uit huis geplaatst in Italië – namelijk 38 per 10.000 minderjarigen – terwijl de hoogste aantallen te vinden zijn in Frankrijk en Denemarken – namelijk 105 respectievelijk 120 per 10.000 minderjarigen (zie ook Thoburn & Ainsworth, 2015, p. 40). De Nederlandse cijfers liggen dus iets boven het midden van de West-Europese range zoals te vinden in Duitsland en Schotland (beide landen: 76 per 10.000 minderjarigen). Meer actuele vergelijkingscijfers zijn voor zover wij weten niet voorhanden.

Waarom worden sommige jeugdigen uit huis geplaatst?

Volgens het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind (IVRK) worden kinderen niet gescheiden van ouders tegen hun wil, tenzij de scheiding noodzakelijk is in het belang van het kind (IVRK artikel 9). Ouders zijn primair verantwoordelijk voor de opvoeding van hun kind (IVRK artikel 18 lid 1). Verder hebben ouders het recht en de plicht om hun kind op te voeden en heeft de jeugdige het recht om door de eigen ouders te worden opgevoed (artikel 7 IVRK; zie ook artikel 1:247 lid 1 Burgerlijk Wetboek (BW)). Uitgangspunt is ook dat de ouders in de verzorging en opvoeding van hun kind geen geestelijk of lichamelijk geweld of vernederende behandeling toepassen (artikel 19 IVRK; artikel 1:247 lid 2 BW).

Een uithuisplaatsing kan op vrijwillige of gedwongen basis plaatsvinden. Een *vrijwillige* plaatsing betekent dat een verblijf elders van de jeugdige uitsluitend met instemming van en in overleg met respectievelijk de ouders en de jeugdige kan worden gerealiseerd. Voor een vrijwillige uithuisplaatsing dient de gemeente tot een uithuisplaatsing te besluiten met een verleningsbeschikking. Bij een *gedwongen* uithuisplaatsing wordt er door de kinderrechter een machtiging uithuisplaatsing afgegeven, waarbij naast de machtiging ook een indicatiebesluit van de gemeente nodig is. Indien er al een Onder Toezicht Stelling (OTS) is van de jeugdige dan dient de kinderrechter,

ook als de ouders en jeugdige instemmen met de uithuisplaatsing, een machtiging uithuisplaatsing af te geven (Bartelink, Ten Berge, & Van Vianen, 2017).

Een jeugdige kan onder toezicht worden gesteld als hij/zij ernstig in zijn/haar ontwikkeling of gezondheid wordt bedreigd, zijn/haar ouder(s) met gedrag geen of onvoldoende hulp accepteren, en er verwacht wordt dat ouder(s) wel binnen afzienbare tijd in staat zijn verantwoordelijkheid voor de verzorging en opvoeding te kunnen dragen (artikel 1:255 BW). Aanvullend op een OTS kan er door de kinderrechter een machtiging uithuisplaatsing worden afgegeven (artikel 1:265a BW). Een onder toezicht geplaatste jeugdige kan uit huis worden geplaatst als het noodzakelijk is in het belang van zijn/haar verzorging en opvoeding of onderzoek van de geestelijke of lichamelijke gesteldheid nodig is (artikel 1:265b lid 1 BW).

Een uithuisplaatsing is geen op zichzelf staande kindbeschermingsmaatregel, maar kan binnen een OTS worden uitgesproken. Indien er sprake is van ernstige opgroei- of opvoedproblemen en moet worden voorkomen dat de jeugdige zich aan de zorg onttrekt dan kan een jeugdige in een gesloten jeugdhulp instelling (dat wil zeggen JeugdzorgPlus) worden geplaatst (artikel 6.1.1 e.v. Jeugdwet; zie ook hoofdstuk 16). Voor opname van een jeugdige in de gesloten jeugdhulp is in alle gevallen een specifieke rechterlijke machtiging gesloten jeugdzorg nodig (Janssen, 2018). Een gedwongen plaatsing kan ook op basis van een strafrechtelijke maatregel (zoals 'jeugddetentie' of een 'PIJ-maatregel') plaatsvinden. In het laatste geval wordt de jeugdige in een justitiële jeugdinrichting (JJI) geplaatst; een vorm van gesloten residentiële jeugdhulp die gewoonlijk niet geassocieerd is met de term 'uithuisplaatsing' maar het feitelijk wel is.

Beslissen over uithuisplaatsing

Volgens de *Richtlijn Uithuisplaatsing* (Bartelink et al., 2017) zijn er vijf kernvragen waarover professionals tot een oordeel moeten komen om een beslissing te (kunnen) nemen over het al of niet uit huis plaatsen van een jeugdige, namelijk:

1. Zijn de opvoedingscapaciteiten van de ouders en de ontwikkelingsbehoeften van de jeugdige in balans?
2. Is het uit balans zijn van opvoedingscapaciteiten en ontwikkelingsbehoeften gerelateerd aan belangrijke gezins- en omgevingsfactoren?
3. Zijn de opvoedingscapaciteiten en ontwikkelingsbehoeften met steun van het sociaal netwerk in balans te brengen?
4. Zijn de opvoedingscapaciteiten en ontwikkelingsbehoeften met hulpverlening binnen een (half) jaar in balans te brengen?
5. Is uithuisplaatsing nog te voorkomen met een gerichte interventie?

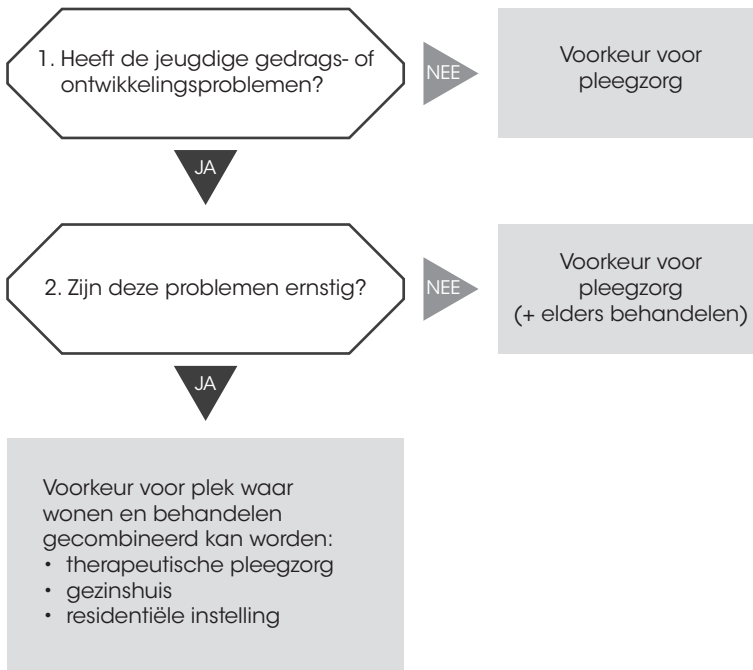
Wanneer bij de vragen 1, 3, 4 en 5 een negatief oordeel wordt gegeven en vraag 2 te veel risico- en te weinig beschermingsfactoren aan het licht brengt op (gezins)omgevingsniveau, zal worden toegewerkt naar uithuisplaatsing van een jeugdige. Daarbij moet worden afgewogen of de voordelen van een uithuisplaatsing opwegen tegen de eventuele nadelen zoals de mogelijkheid tot de ongunstige ontwikkeling van kinderen op psychosociaal gebied na een uithuisplaatsing (Leloux-Opmeer, 2018). Met name de eerste twee vragen zijn noodzakelijk voor het zorgvuldig in kaart brengen van de staat van ontwikkeling van de jeugdige, de opvoedingscapaciteiten van de ouders, en de gezins- en omgevingsfactoren, met bijzondere aandacht voor risico-verhogende en -verlagende kenmerken hierbij.

De auteurs van de *Richtlijn* suggereren bij het ordenen van relevante informatie gebruik te maken van het zogenoemde *Framework for the Assessment of Children in Need and their Families* (Department of Health et al., 2000). Toepassing van het *Framework* betekent voor *jeugdigen* dat wordt nagegaan hoe het staat met de gezondheid, de cognitieve, emotionele en gedragsmatige ontwikkeling, de identiteit, de gezins- en sociale relaties, hoe een jeugdige zich naar anderen toe presenteert, en de vaardigheden wat betreft zelfzorg. Voor de *ouders* betekent het dat wordt nagegaan hoe het staat met de basale verzorging, het bieden van veiligheid en emotionele warmte, het stimuleren van hun kind(eren), het stellen van regels en aangeven van grenzen, alsmede het bieden van stabiliteit. Wat betreft *gezins- en omgevingsfactoren* gaat de professional na hoe het staat met het functioneren van het gezin als geheel – ook in het verleden – en met de familie, hoe het gezin is gehuisvest, of er werk en inkomen is, of het gezin geïntegreerd is in de buurt/omgeving, en van welke gemeenschapsvoorzieningen (huisarts, wijkteam, buitenschoolse opvang, school, sportfaciliteiten, enzovoort) het gezin gebruik maakt.

Besluitvorming over in te zetten hulpvorm bij uithuisplaatsing

Wanneer op basis van de vragen hiervoor wordt geconcludeerd dat uithuisplaatsing van een jeugdige gewenst en noodzakelijk is, dient zich de volgende vraag aan: In welk plaatsingsmilieu heeft de jeugdige naar verwachting de beste ontwikkelingskansen?

De hulp aan uithuisgeplaatste jeugdigen zou volgens vigerend beleid gericht moeten zijn op het “... zo veel mogelijk als thuis of kleinschalig, gezinsgericht en zo mogelijk binnen het eigen netwerk” (p. 11) opvangen van jeugdigen, waarbij hen een ontwikkelingsperspectief wordt geboden (Ministerie van VWS & Ministerie van JenV, 2018). Hieruit vloeit voort dat een beslismodel wordt gehanteerd, waarin eerst wordt bezien of het meest ‘gewoon gezinsachtige’ plaatsingsmilieu – een pleeggezin – een goede en haalbare optie is (zie figuur 1.2).

Figuur 1.2 Beslismodel voor inzet type hulp bij uithuisplaatsing (Bartelink et al., 2017, p. 41)

Wanneer een pleeggezin geen optie is vanwege de ernst van de gedrags- en ontwikkelingsproblemen van een jeugdige, worden ‘zwaardere’ vormen van opvang en behandeling gezien, te weten – in die volgorde – therapeutische pleegzorg, gezinshuiszorg of residentiële zorg. De laatstgenoemde setting is de voorkeursoptie wanneer een jeugdige op het moment van besluitvorming niet in staat is in een gezinssituatie te functioneren.

De doelgroep jeugdigen; wat zijn redenen voor uithuisplaatsing?

Wat betreft de *problemen bij jeugdigen* noemt de literatuur (Bartelink et al., 2017; Knorth, 2000; Leloux-Opmeer, 2018) als belangrijkste redenen voor uithuisplaatsing:

- ernstige emotionele en gedragsproblemen;
- gevaarlijk of bedreigend gedrag van de jeugdige richting gezinsleden;
- verminderd contact met de realiteit (psychose, zelfbeschadiging en/of suïcideneiging of -poging).

Dergelijke ernstige problemen zijn voor ouders, zelfs als zij over zéér goede opvoedingscapaciteiten en beschermende factoren beschikken, vaak niet te hanteren. Ook het veroorzaken van een 'critical incident' en een hogere leeftijd van de jeugdige verhogen de kans op plaatsing (Knorth, 2000).

Als het om *problemen in de opvoeding* gaat, kunnen onder andere de volgende zaken een reden zijn voor uithuisplaatsing:

- ernstige en langdurige kindermishandeling of een hoog risico op kindermishandeling en verwaarlozing;
- een (ernstig) tekort aan opvoedingsvaardigheden bij de ouders of verzorgenden;
- grote onveiligheid in de ouder-kindrelatie (onveilige of gedesorganiseerde gehechtheid).

Ook zaken als een slechte lichamelijke of psychische conditie van met name de moeder, tekortschietende draagkracht bij opvoeders, hevige gezinsconflicten of een gebrek aan samenwerkingsmogelijkheden met de ouders vergroten de kans op een uithuisplaatsing (Knorth, 2000).

Veelal zal het overigens een combinatie zijn van problemen aan de kant van de jeugdige en aan de kant van de opvoeders of het gezin als geheel, die maakt dat er een (op korte termijn) niet te herstellen disbalans bestaat (cf. Knorth, 1998, 2000) die schadelijk is voor de ontwikkeling van de jeugdige. Uit recent onderzoek (Leloux-Opmeer, 2018) blijkt dat er een zevental factoren aan kind- en gezinskant is te identificeren, die gelden als voorspeller voor een meer of minder gunstig ontwikkelingsverloop van kinderen (4-13 jaar) opgenomen in een pleeggezin, gezinshuis of leefgroep. Het gaat (bij het kind) om leeftijd en geslacht, de kwaliteit van de gehechtheidsontwikkeling, het psychosociaal functioneren bij de start van de plaatsing, de aan/afwezigheid van psychiatrische problematiek, (bij het gezin) om een geschiedenis van kindermishandeling, en (bij de vervangende opvoeders) om de kwaliteit van de opvoedrelatie tussen jeugdige en vervangende opvoeder (pleegouder, gezinshuisouder, pedagogisch medewerker). De onderzoeker beveelt bij besluitvorming over uithuisplaatsing van deze groep relatief jonge kinderen aan rekening te houden met deze factoren (zie ook hoofdstuk 16).